

Kortelė:

872236_RegNr_I-1714-257/2014

<http://www.infolex.lt/tp/872236>

Administracinė byla Nr. I-1714-257/2014

Teisminio proceso Nr. 3-64-3-01182-2014-5

Procesinio sprendimo kategorija 15.2.3.2.; 74

(S)

ŠIAULIŲ APYGARDOS ADMINISTRACINIS TEISMAS

S P R E N D I M A S

LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2014 m. rugpjūčio 21 d.

Šiauliai

Šiaulių apygardos administracinio teismo teisėja Laisvutė Kartanaitė,

sekretoriaujant Palmirai Berberausienei,

dalyvaujant pareiškėjui T. G.,

nedalyvaujant atsakovo Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus, atstovui,

viešame teismo posėdyje išnagrinėjo administracinę bylą pagal pareiškėjo T. G. skundą ir patikslintą skundą atsakovui Lietuvos valstybei, atstovaujamai Šiaulių tardymo izoliatoriaus, dėl neturtinės žalos atlyginimo.

Teismas, išnagrinėjęs pateiktą skundą ir patikslintą skundą,

n u s t a t ė :

Pareiškėjas T. G. (toliau – ir pareiškėjas) kreipėsi į teismą su skundu, kurį patikslino, prašydamas priteisti iš Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus, 5 000 Lt neturtinę žalą.

Posėdžio metu T. G. nurodė, kad buvo laikomas nežmoniškomis sąlygomis – kameros perpildytos, drėgnos, sanitarinis mazgas neatitvertas nuo gyvenamosios patalpos, medicininis aptarnavimas nepatenkinamas, nesudaromos galimybės užsiimti sportine veikla. Pareiškėjas nurodė, kad būdamas Šiaulių tardymo izoliatoriuje yra pateikęs prašymų perkelti jį į kitą kamerą, leisti užsiimti sportine veikla, tačiau į tokius prašymus nebuvo atsižvelgiama. Posėdžio metu pareiškėjas taip pat nurodė, jog būdamas Šiaulių tardymo izoliatoriuje yra pateikęs ne vieną prašymą dėl galimybės apsilankyti pas psichologą, tačiau į tokius prašymus taip pat nebuvo reaguojama. Taip pat nurodė, kad jis serga ŽIV liga, tačiau Šiaulių tardymo izoliatoriuje jis negaudavo šiai ligai tinkamų vaistų.

Šiaulių tardymo izoliatoriuje gaudavo ŽIV ligai vaistus ne tokios formos ir spalvos, negu priklauso, nors vaistų pavadinimo nežino. Pareiškėjas taip pat nurodė, kad netinkamas kalinimo sąlygas izoliatoriuje jis matė visą laiką, todėl būdamas Alytaus pataisos namų karantine pateikė skundą Šiaulių apygardos administraciniam teismui dėl netinkamų kalinimo sąlygų Šiaulių tardymo izoliatoriuje, tačiau jokio atsakymo negavo. Po kurio laiko užklausė Šiaulių tardymo izoliatoriaus dėl pateikto skundo, tačiau taip pat jokio atsakymo negavo. Kokiais metais pateikė skundą teismui, net apytiksliai negali nurodyti. Dar kartą į teismą su skundu nesikreipė, nes ruošėsi posėdžiams kitoje baudžiamojoje byloje, todėl mano, kad senaties termino nėra praleidęs.

Skunde (b. l. 2) ir patikslintame skunde (b. l. 9) pareiškėjas nurodė, kad Šiaulių tardymo izoliatoriuje buvo kalinamas nuo 2009 m. gruodžio 22 d. iki 2011 m. birželio 11 d. kameroje, kurios neatitinka Europos Sąjungos nustatytų standartų, t. y. sanitarinis mazgas neatitvertas nuo gyvenamosios patalpos, ant sienų matyti pelėsiai, nėra pakabų ir spintelių, patalpoje nėra tinkamo apšvietimo, joje tvyro didelė drėgmė. Pareiškėjas taip pat nurodė, kad kameros plotas palyginus su kalinamųjų skaičiumi yra per mažas, kameros nuolat perpildytos, o tai suvaržo nuteistųjų judėjimo laisvę. Pareiškėjas prašo jo skundą patenkinti ir priteisti iš atsakovo 5 000 Lt neturtinės žalos atlyginimą.

Teismui pateiktame prašyme (b. l. 79-80) pareiškėjas nurodo, kad Šiaulių tardymo izoliatoriuje patyrė emocinę depresiją, dvasinius išgyvenimus, pažeminimus. Pareiškėjas teigia, kad pasivaikščiojimai kiemelyje, buvimas pirtyje ar vizitai pas gydytojus negali kompensuoti pernelyg mažo kameros ploto, tenkančio vienam asmeniui. Teismui pateiktame prašyme taip pat pabrėžiama, kad Šiaulių tardymo izoliatoriuje nebuvo sudaromos galimybės nuteistiesiems užsiimti sportine veikla, nebuvo rengiamos rehabilitacijos programos. Pareiškėjas prašo patenkinti jo skundą ir priteisti iš atsakovo neturtinės žalos atlyginimą.

Atsakovo Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus, atstovas į posėdį neatvyko, apie bylos nagrinėjimo vietą ir laiką pranešta tinkamai, teismo šaukimu (b. l. 107).

Atsakovas Lietuvos valstybė, atstovaujama Šiaulių tardymo izoliatoriaus, atsiliepime (b. l. 66-70) nurodė, kad su pareiškėjo T. G. skundu nesutinka, prašo skundą atmesti kaip nepagrįstą, taikyti reikalavimo senaties terminą. Nurodo, kad Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.125 straipsnio 8 dalyje reikalavimams dėl padarytos žalos atlyginimo nustatytas sutrumpintas trejų metų ieškinio senaties terminas. Ieškinio senatis netaikoma reikalavimams dėl asmeninių neturtinių teisių, kurios neturi ekonominio turinio, gynimo, o iš asmeninių neturtinių teisių pažeidimų atsirandantiems reikalavimams atlyginti tiek turtinę, tiek ir neturtinę žalą ieškinio senatis taikoma. Atsakovas, vykdydamas Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.126 straipsnio 2 dalies, 1.127 straipsnio 1 dalies nuostatas, prašo teismo nagrinėjant pareiškėjo skundą dėl neturtinės žalos atlyginimo taikyti ieškinio senaties terminą, skaičiuojant nuo kreipimosi į teismą dienos. Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2010 m. gegužės 11 d. įsakymo Nr. V-124 „Dėl didžiausio tardymo izoliatoriuje ir areštinėje leidžiamų laikyti asmenų skaičiaus ir minimalaus ploto, tenkančio vienam asmeniui, tardymo izoliatoriaus ir areštinės kameroje nustatymo“ 1.3 punktas nustato, kad iki Laisvės atėmimo vietų modernizavimo strategijos įgyvendinimo priemonių 2009–2017 metų plane, patvirtintame Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. rugsėjo 30 d. nutarimu Nr.1248, numatytų priemonių įgyvendinimo vienam asmeniui tenkantis minimalus plotas tardymo izoliatoriaus ir areštinės kameroje negali būti mažesnis kaip 3,6 m². Kaip matyti iš Šiaulių tardymo izoliatoriaus Įskaitos skyriaus pažymos (b. l. 53-54), pareiškėjas į Šiaulių tardymo izoliatorių buvo etapuotas 2009-12-24 ir laikytas periodiškai iki 2011-06-17. Laikotarpiu, su kuriuo susijusiems reikalavimams reikšti nesuėjęs senaties terminas, t. y. nuo 2011-05-20, pareiškėjas Šiaulių tardymo izoliatoriuje buvo periodiškai laikomas kameroje Nr. 16 nuo 2011-05-20 iki 2011-05-31 su dar 4–8 asmenimis ir vienam asmeniui teko nuo 2,12 m² iki 3,81 m², kameroje Nr. 18 – laikotarpiu nuo 2011-06-14 iki 2011-06-17 su dar 4–6 asmenimis ir vienam asmeniui teko nuo 2,65 m² iki 3,71 m². Atsakovas atkreipė teismo dėmesį į asmenų laikymo kardomojo kalinimo įstaigose specifiką: toje pačioje kameroje laikomų asmenų skaičius per tą pačią parą nėra pastovus (dalis kviečiama pas ikiteisminio tyrimo pareigūnus, etapuojama į

teismus, areštines, pataisos namus ir atitinkamą laiką nebūna kameroje). Pareiškėjas Šiaulių tardymo izoliatoriuje per skundžiamą laikotarpį, kuriam netaikoma ieškinio senatis, buvo laikomas iš viso 34 dienas. Be to, pasivaikščiojimo laiku (1 val. kiekvieną dieną), medicininių apžiūrų metu, prausimosi pirtyje metu pareiškėjas nebūdavo gyvenamojoje kameroje.

Šiaulių visuomenės sveikatos centras 2011-04-08 atliko patikrinimą (išvados surašytos 2011-04-18 patikrinimo akte Nr. EP-124), kurio metu nustatyta, kad kameroje buvo 4 asmenys, visi jie rūkantys. 2010 m. balandžio mėnesį kameroje buvo atliktas einamasis remontas, kurio metu perdažytos lubos bei dalis sienų dangos, ant sienų ir lubų pelėsio nėra, nustatyti neesminiai pažeidimai. Ta pati kamera Nr. 16 buvo tikrinama ir 2011-04-27 (išvados surašytos 2011-05-02 patikrinimo akte Nr. EP-144): kameroje dirbtinė apšvieta ir oro temperatūra atitinka nustatytas normas, nustatytas tik natūralios apšvietos pažeidimas.

Šiaulių tardymo izoliatoriaus gyvenamųjų kamerų įrengimas atitinka Tardymo izoliatorių įrengimo ir eksploatavimo taisyklių, patvirtintų Kalejimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2009 m. liepos 10 d. įsakymo „Dėl Tardymo izoliatorių įrengimo ir eksploatavimo taisyklių patvirtinimo“ Nr. V-176 ir Lietuvos higienos normos HN 76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ reikalavimus. Atsakovo pateiktoje Šiaulių tardymo izoliatoriaus Ūkio skyriaus 2014-05-29 pažymoje Nr. 62/08-104 „Apie gyvenamųjų patalpų įrengimą“ nurodytas kameroje esantis inventorių bei asmens higienos priemonės, kuriomis kas mėnesį aprūpinami nuteistieji/suimtieji.

Pareiškėjas savo skundą grindžia abstrakčiais argumentais, reiškia bendro pobūdžio nusiskundimus, nebūtinai sąlygotus laikymo sąlygų, ir jų nepagrindžia jokiais įrodymais. Pareiškėjas nepateikia jokių duomenų, kurie leistų konstatuoti patirtą neturtinę žalą, kurią būtų galima susieti su asmens laikymo Šiaulių tardymo izoliatoriuje sąlygomis, o nenustačius bent vienos iš viešosios atsakomybės sąlygų, valstybei neatsiranda prievolė atlyginti turtinę ar neturtinę žalą Civilinio kodekso 6.271 str. pagrindu. Remiantis aukščiau paminėtomis aplinkybėmis bei tuo, kad įstaiga veikė pagal galiojančius teisės aktus ir nebuvo neigiamo veikimo, nukreipto išimtinai prieš pareiškėją, nustačius, kad pareiškėjas patyrė neturtinę žalą, būtų pagrindas nepriteisti pareiškėjui neturtinės žalos atlyginimo pinigais ir apsiriboti jo teisės į teisės aktuose nustatytas kalnimo sąlygas pažeidimo pripažinimu, kaip pakankama satisfakcija už jo teisių pažeidimą.

Atsiliepimo į skundą papildyme (b. l. 89-91) atsakovas nurodo, kad viena iš pagrindinių užimtumo formų yra kultūros, sporto ir kiti renginiai. Renginiai, skirti suimtųjų užimtumui prasminga veikla ir mikroklimato gerinimui, yra įtraukiami į įstaigos pusmečių bei Socialinės reabilitacijos skyriaus ketvirčių planus. Informacija apie vykdomus suimtųjų fizinio aktyvumo skatinimo renginius yra išskabinama kameroje. Visi suimtieji, norintys dalyvauti šiuose renginiuose, kreipiasi į būrio viršininką, kuris supažindina su renginio nuostatais bei kita informacija. Taip pat suimtųjų savišvietai organizuoti Šiaulių tardymo izoliatoriuje veikia biblioteka. Atsakovas taip pat pažymi, kad vadovaujantis Tardymo izoliatorių vidaus tvarkos taisyklių 96 punktu, suaugusiems suimtiesiems sąlygos sportuoti ir mankštintis sudaromos pagal galimybes. Pareiškėjo kalnimo Šiaulių tardymo izoliatoriuje metu buvo galimybė žaisti tiek stalo tenisą, tiek krepšinį, todėl pareiškėjo skundo argumentai dėl užimtumo neorganizavimo jam buvus įstaigoje yra nepagrįsti.

Pareiškėjo skundas ir patikslintas skundas tenkintini iš dalies.

Nagrinėjamoje byloje pareiškėjas T. G. skundu kreipėsi į teismą, kurį vėliau patikslino, prašydamas priteisti jam neturtinės žalos atlyginimą. Neturtinę žalą pareiškėjas kildina iš esmės iš neteisėtų valdžios institucijos veiksmų, neužtikrinant jam tinkamų kalnimo sąlygų Šiaulių tardymo izoliatoriuje.

CK 6.271 straipsnio 1 dalis nustato, kad žalą, atsiradusią dėl valstybės valdžios institucijų neteisėtų aktų, privalo atlyginti valstybė iš valstybės biudžeto, nepaisydama konkretaus valstybės tarnautojo ar kito valstybės valdžios institucijos darbuotojo kaltės. Šioje įstatymo normoje numatytos

civilinės atsakomybės subjektas yra specialusis – viešas asmuo (valstybė arba savivaldybė). Šis atsakomybės subjekto ypatumas (viešas asmuo) lemia šioje įstatymo normoje numatytos civilinės atsakomybės taikymo ypatumus, kadangi valstybės civilinė atsakomybė atsiranda esant trimis sąlygoms (civilinė atsakomybė be kaltės): valstybės valdžios institucijų neteisėtiems veiksams (neveikimui), žalai ir priežastiniam ryšiui tarp valstybės valdžios institucijų neteisėtų veiksmų (neveikimo) ir žalos. Todėl reikalavimas dėl žalos (tiek turtinės, tiek neturtinės), kuri kildinama iš valdžios institucijų neteisėtų veiksmų, atlyginimo gali būti tenkinamas, nustačius minėtų civilinės atsakomybės atsiradimo sąlygų visumą. Nesant bent vienos iš šių sąlygų, viešojo atsakomybė negalima.

Tam, kad būtų konstatuotas neteisėtumas CK 6.271 straipsnio prasme, reikia nustatyti, jog valdžios institucijos darbuotojai neveikė taip, kaip pagal įstatymus privalėjo veikti, neįvykdė jiems teisės aktais priskirtų funkcijų arba nors ir vykdė šias funkcijas, tačiau veikė nepateisinamai aplaidžiai, pažeisdami bendro pobūdžio pareigą elgtis atidžiai ir rūpestingai. Sprendžiant dėl atitinkamos valstybės valdžios institucijos (jos pareigūnų) veikos neteisėtumo (CK 6.271 straipsnio prasme), kiekvienu atveju yra būtina nustatyti, kokios konkrečios teisės normos, kurios reglamentuoja skundžiamos institucijos veiklą, buvo pažeistos, kaip būtent šie pažeidimai pasireiškė asmeniui, teigiančiam, kad jis dėl tokių veiksmų (neveikimo) patyrė žalą, taip pat tai, ar atitinkamos pasekmės (jei jos nustatomos) atsirado būtent dėl tų valstybės institucijų, pareigūnų neteisėtų veiksmų. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2006 m. rugpjūčio 19 d. nutarime, be kita ko, konstatavo, kad asmeniui teisė į žalos, padarytos neteisėtais valstybės institucijų, pareigūnų veiksmais, atlyginimą atsiranda tik tada, kai įstatymų nustatyta tvarka yra konstatuojama, kad valstybės institucijos, pareigūnai atliko neteisėtus veiksmus ir, kad žala asmeniui atsirado būtent dėl tų valstybės institucijų, pareigūnų neteisėtų veiksmų.

Nagrinėjamu atveju pareiškėjas skundu siekia, jog jam iš Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus, būtų priteistas 5 000 Lt neturtinės žalos atlyginimas už laikotarpį nuo 2009 m. gruodžio 22 d. iki 2011 m. birželio 11 d. Neturtinę žalą grindžia tuo, kad laikymo sąlygos neatitiko įstatymuose numatytų reikalavimų. Teigia, jog kameros buvo pilnos, todėl pažeistas minimalus kameros ploto, tenkančio vienam asmeniui, reikalavimas.

Byloje nustatyta, jog pareiškėjas neturtinę žalą kildina iš netinkamų kalinimo sąlygų, todėl nagrinėjamoje byloje aktualus Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 3 straipsnis, kuris nustato, kad niekas negali būti kankinamas, patirti nežmonišką ar žeminantį jo orumą elgesį arba būti taip baudžiamas. Europos Žmogaus Teisių Teismas (toliau – ir EŽTT) yra pažymėjęs, kad Konvencijos 3 straipsnis įtvirtina vieną pagrindinių demokratinės valstybės vertybių, ji įtvirtina absoliutų kankinimo, nežmoniško ar žeminančio elgesio draudimą, toks draudimas nepriklauso nuo aukos elgesio (žr., pvz., 2011 m. sausio 20 d. EŽTT sprendimą *Mandic* ir *Jovic* prieš *Slovėniją* ir jame nurodytą teismo praktiką).

EŽTT savo jurisprudencijoje ne kartą yra išaiškinęs, kad Konvencija įpareigoja valstybę užtikrinti, kad asmens kalinimo sąlygos nepažeistų jo žmogiškojo orumo, kad šios priemonės vykdymo būdas ir metodas nesukeltų jam tokių kančių ir sunkumų, kurių intensyvumas viršytų neišvengiamai kalinimui būdingą kentėjimo laipsnį, ir kad, atsižvelgiant į praktinius su įkalinimu susijusius poreikius, būtų adekvačiai užtikrinama jo sveikata ir gerovė. Valstybė turi garantuoti, kad kalinami asmenys būtų laikomi sąlygomis, kurios užtikrina, kad jų orumas būtų gerbiamas, o bausmių vykdymo būdai ir metodai nesukelia šiems asmenims didesnių ir intensyvesnių išgyvenimų už tuos, kurie yra neišvengiami asmeniui būnant kalinamu (žr. pvz., EŽTT 2000 m. spalio 26 d. sprendimą byloje *Kudla* prieš *Lenkiją*, 2001 m. liepos 24 d. sprendimą *V.* prieš *Lietuvą*). Pagal EŽTT suformuotą praktiką tam, kad netinkamas elgesys patektų į Konvencijos 3 straipsnio reguliavimo sritį, jis turi pasiekti minimalų žiaurumo lygį. Šio minimalaus žiaurumo lygio vertinimas yra reliatyvus; jis priklauso nuo visų bylos aplinkybių, tokių kaip elgesio trukmė, jo fizinis ir psichinis poveikis ir tam tikrais atvejais nukentėjusiojo lytis, amžius bei jo sveikatos būklė. Be to, sprendamas, ar elgesys pagal Konvencijos 3 straipsnį yra „žeminantis orumą“, teismas atsižvelgia į tai, ar jo tikslas yra pažeminti asmenį ir ar tai neigiamai paveikė asmenį su

Konvencijos 3 straipsniu nesuderinamu būdu (žr., pvz., EŽTT 2001 m. balandžio 21 d. sprendimą byloje *Peers prieš Graikiją*).

Teismas atkreipia dėmesį ir į tai, kad EŽTT savo praktikoje yra ne kartą nurodęs, jog nepaprastai didelis kameros erdvės trūkumas yra labai reikšmingas faktorius sprendžiant, ar taikomos sulaikymo sąlygos buvo „žeminančios“ EŽTK 3 straipsnio požiūriu (žr., pvz., 2005 m. balandžio 7 d. sprendimą *K. prieš Lietuvą*; 2012 m. sausio 10 d. sprendimą *Ananyev ir kiti prieš Rusiją*). EŽTT ne kartą yra nurodęs, kad tais atvejais, kai pareiškėjams teko mažiau negu trys kvadratiniai metrai grindų ploto, kameros perpildymas turi būti laikomas toks didelis, kad savaime pateisina EŽTK 3 straipsnio pažeidimą (žr., pvz., 2011 m. sausio 20 d. EŽTT sprendimą *Mandic ir Jovic prieš Slovėniją*; 2012 m. sausio 10 d. sprendimą *Ananyev ir kiti prieš Rusiją* ir juose nurodytą teismo praktiką).

Lietuvos Respublikos kardomojo kalinimo įstatymo 3 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad tardymo izoliatoriaus administracija, užtikrindama suėmimo vykdymo tvarką ir tinkamas asmenų laikymo tardymo izoliatoriuose sąlygas, vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, šiuo ir kitais įstatymais, Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis, kitais nacionaliniais ir Europos Sąjungos teisės aktais. Pagal Kalėjų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2010 m. gegužės 11 d. įsakymo Nr. V-124 „Dėl didžiausio tardymo izoliatoriuje ir areštinėje leidžiamų laikyti asmenų skaičiaus ir minimalaus ploto, tenkančio vienam asmeniui, tardymo izoliatoriaus ir areštinės kameroje nustatymo“ 1.3.1 punktą, iki Laisvės atėmimo vietų modernizavimo strategijos įgyvendinimo priemonių 2009–2017 metų plane, patvirtintame Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. rugsėjo 30 d. nutarimu Nr. 1248, numatytų priemonių įgyvendinimo vienam asmeniui tenkantis minimalus plotas tardymo izoliatoriaus kameroje negali būti mažesnis kaip 3,6 m².

Byloje yra pateikta 2014 m. birželio 3 d. pažyma Nr. 69/06-2285 „Dėl T. G. laikymo Šiaulių tardymo izoliatoriuje“ (b. l. 53-54), iš kurios matyti, kad pareiškėjas į Šiaulių tardymo izoliatorių buvo etapuotas 2009 m. gruodžio 24 d. ir laikytas periodiškai iki 2011 m. birželio 17 d. Sprendžiant šioje byloje, ar atsakovo Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus, neveikimas (pozityvios pareigos nevykdydamas) laikytinas neteisėtais valdžios institucijos veiksmais CK 6.271 straipsnio prasme, turi būti atsižvelgiama į atsakovo atsiliepime (b. l. 66-70) pareikštą prašymą taikyti senaties terminą.

Pagal CK 1.124 straipsnį, ieškinio senatis – tai įstatymo nustatytas laiko tarpas (terminas), per kurį asmuo gali apginti savo pažeistas teises pareikšdamas ieškinį. Reikalavimą apginti pažeistą teisę teismas priima nagrinėti nepaisant to, kad ieškinio senaties terminas pasibaigęs (CK 1.126 straipsnio 1 dalis). Tačiau ieškinio senaties termino pabaiga iki ieškinio pareiškimo yra pagrindas ieškinį atmesti (CK 1.131 straipsnio 1 dalis). Pasibaigus ieškinio senaties terminui galimybė priverstinai, valstybės prievartos pagalba įgyvendinti subjektines teises išnyksta. Viena vertus, ieškinio senaties instituto paskirtis – užtikrinti civilinių teisinių santykių stabilumą ir apibrėžtumą. Civilinių teisinių santykių dalyviams garantuojama, jog suėjus įstatymo nustatytam terminui jų subjektinės teisės teismine tvarka negalės būti nugincytos ir jiems nebus paskirta tam tikra pareiga. Jeigu suinteresuotasis asmuo, žinodamas arba turėdamas žinoti apie savo teisės pažeidimą, per visą ieškinio senaties terminą nesikreipė į teismą su ieškiniu, kad apgintų pažeistą teisę arba įstatymo saugomą interesą, priešinga teisinio santykio šalis gali pagrįstai tikėtis, jog toks asmuo arba atsisako nuo savo teisės, arba nemano, kad jo teisė yra pažeista. Kita vertus, ieškinio senaties terminų nustatymas skatina nukentėjusiąją šalį imtis priemonių operatyviai ir tinkamai ginti savo pažeistas teises. Taigi ieškinio senaties institutas sumažina teisinio neapibrėžtumo, atsirandančio kilus ginčui dėl subjektinės teisės, neigiamą poveikį civilinei apyvartai (Lietuvos Respublikos teismų praktikos, taikant ieškinio senatį reglamentuojančias įstatymų normas, apibendrinimo apžvalga, patvirtinta Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2002 m. gruodžio 20 d. nutarimu Nr. 39). Ieškinio senatį teismas taiko tik tuo atveju, kai ginčo šalis reikalauja (CK 1.126 straipsnio 2 dalis). Nagrinėjamu atveju atsakovas prašė taikyti ieškinio senatį ir atmesti pareiškėjo skundą. CK 1.127 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad ieškinio senaties terminas prasideda nuo teisės į ieškinį

atsiradimo dienos. CK 1.127 straipsnio 1 dalyje taip pat nustatyta, kad teisė į ieškinį atsiranda nuo tos dienos, kurią asmuo sužinojo arba turėjo sužinoti apie savo teisės pažeidimą. Ieškinio senaties termino eigos pradžios susiejimas su momentu, kada asmuo turėjo sužinoti apie teisės pažeidimą, paaiškintinas įstatymo leidėjo ketinimu kokių nors būdu ieškinio senaties termino eigos pradžią apibrėžti objektyvesniais kriterijais. Jeigu ji priklausytų vien nuo asmens vidinio suvokimo, ieškinio senaties termino eigos pradžia taptų per daug nekonkreči ir neapibrėžta, o ieškinio senaties instituto praktinis taikymas neatitiktų pirminio sumanymo – užtikrinti visuomeninių santykių stabilumą, skatinti nukentėjusiuosius asmenis operatyviai kreiptis į teismą, garantuoti tinkamą ir efektyvų bylos išnagrinėjimą ir išsprendimą. Todėl turėjimo sužinoti apie teisės pažeidimą momentas, skirtingai nei realaus sužinojimo momentas, sietinas labiau su objektyviais įvykiais ir savybėmis, nei su subjektyviais, nukreiptais vien į ieškovo asmenį. Sprendžiant, kada apie pažeistą teisę turėjo sužinoti apdairus ir rūpestingas asmuo, būtina nustatyti teisės pažeidimo pobūdį bei momentą, nuo kurio bet koks vidutinis apdairiai ir rūpestingai su savo teisėmis besielgiantis asmuo analogiškoje situacijoje turėjo išsiaiškinti, kad jo teisė yra pažeista. Ieškinio senaties termino eigos pradžia neturi įtakos, ar egzistuoja reali galimybė faktiškai įgyvendinti teisę kreiptis į teismą. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad nors teismo posėdžio metu pareiškėjas teigė netinkamas kalinimo sąlygas matęs visą buvimo Šiaulių tardymo izoliatoriuje laiką ir dėl to kreipėsi į teismą anksčiau, tačiau patikrinus Lietuvos teismų informacinėje sistemoje LITEKO, jokių duomenų apie pareiškėjo ankstesnę kreipimąsi į Šiaulių apygardos administracinę teismą nėra, o pats pareiškėjas ne tik nepateikė jokių tai įrodančių dokumentų, bet ir negalėjo nurodyti net apytikslės tokio kreipimosi datos. Todėl, teismo nuomone, pareiškėjas senaties terminą yra praleidęs iki 2011 m. gegužės 5 d., nes tik 2014 m. gegužės 5 d. kreipėsi į teismą (spaudas ant voko, b. l. 3). Kaip nurodė pareiškėjas, jis senaties termino nėra praleidęs, dar kartą į teismą su skundu nesikreipė, nes ruošėsi posėdžiams kitoje baudžiamojoje byloje, o ruošimasis kitai bylai negali būti laikoma svarbia priežastimi nesikreipti į teismą dėl, pareiškėjo manymu, pažeistų teisių. Teismas atkreipia dėmesį, kad Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 115 straipsnio 3 dalyje nurodyta – jeigu dalyvaujantis byloje asmuo, pateikęs procesinį dokumentą, pagal teismo nurodymus ir nustatytu terminu pašalina trūkumus, tai procesinis dokumentas laikomas paduotu pradinio jo pateikimo teismui dieną. Vadinas, laikytina, kad pareiškėjas kreipėsi į teismą 2014 m. gegužės 5 d., o ne 2014 m. gegužės 20 d., kaip nurodo atsakovas. Taigi, pareiškėjas kreipėsi į teismą praėjus daugiau negu trejiems metams po didelės dalies laiko jo buvimo pas atsakovą, laikotarpiu, kuriam taikytina senatis, pareiškėjas nereiškė atsakovui jokių pretenzijų dėl galbūt turėtų nepatogumų. Pareiškėjo toks ilgas delsimas kreiptis į teismą dėl tariamai jam padarytų nuoskriaudų kompensavimo pinigų sumokėjimo būdu leidžia daryti prielaidą, kad skunde ir patikslintame skunde jo nurodyti kaip patirti sutrikimai nebuvo pasiekę tokio laipsnio, kad CK 6.250 straipsnio taikymo požiūriu juos galima būtų įvertinti pinigine išraiška.

Pareiškėjas laikotarpiu nuo 2011-05-13 iki 2011-05-31 buvo laikomas kameroje Nr. 16, kurios plotas 19,09 m², su dar 4–8 asmenimis ir vienam asmeniui teko nuo 2,12 m² iki 3,81 m², laikotarpiu nuo 2011-06-14 iki 2011-06-17 – kameroje Nr. 18, kurios plotas 18,56 m², su dar 4–6 asmenimis ir vienam asmeniui teko nuo 2,65 m² iki 3,71 m², o tai leidžia daryti išvadą, jog tik tam tikrais atvejais, apie 20 dienų, pareiškėjui galimai teko mažesnis kalinimo kameros plotas nei nustatyta norma, todėl Šiaulių tardymo izoliatoriaus administracija pažeidė pareiškėjo subjektinę teisę būti kalinamam kameroje, kurioje jam tektų ne mažiau nei 3,6 m² kameros ploto, t. y. neveikė taip, kaip pagal įstatymus ši institucija ar jos darbuotojai privalėjo veikti.

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikoje nuosekliai laikomasi pozicijos, jog asmuo, kuris yra kalinamas nepriimtinais sąlygomis, patiria neturtinę žalą, kaip ji yra apibrėžta CK 6.250 straipsnio 1 dalyje (pvz., administracinės bylos Nr. A¹⁴³-1966/2008, A⁵⁰²-734/2009). Ši aplinkybė taip pat konstatuota ir EŽTT praktikoje (pvz., 2008 m. lapkričio 18 d. sprendimas byloje *S. prieš Lietuvą* (pareiškimo Nr. 871/02). Taigi ta aplinkybė, jog asmuo tam tikrą laiką buvo laikomas nepriimtinais sąlygomis, nesilaikant teisės aktų reikalavimų, administracinių teismų praktikoje pripažįstama pagrindu neturtinei žalai atlyginti.

Pagal CK 6.250 straipsnio 1 dalį, neturtinė žala – tai asmens fizinis skausmas, dvasiniai išgyvenimai, nepatogumai, dvasinis sukrėtimas, emocinė depresija, pažeminimas, reputacijos pablogėjimas, bendravimo galimybių sumažėjimas ir kt., teismo įvertinta pinigais. Neturtinės žalos atlyginimo dydžio nustatymą, kaip ir atlyginimo teisinius pagrindus, lemia šios žalos prigimtis ir objektas. Neturtinė žala atlyginama pažeidus vertybes, kurių įkainoti neįmanoma, ir pasireiškia neturtinio pobūdžio praradimais, kurie negali būti tiksliai apskaičiuojami piniginiu ekvivalentu. Priteisiant neturtinės žalos atlyginimą vadovaujamosi teisingo žalos atlyginimo koncepcija, besiremiančia įstatymo ar teismų praktikos suformuotais vertinamaisiais subjektyviais ir objektyviais kriterijais, leidžiančiais kuo teisingiau nustatyti ir atlyginti asmeniui padarytą žalą, atkurti pažeistų teisių pusiausvyrą ir suponuojančiais pareigą preciziškai įvertinti konkrečios situacijos aplinkybes. Neturtinės žalos prigimtis lemia tai, kad nėra galimybės šią žalą tiksliai apskaičiuoti, gražinti nukentėjusįjį į buvusią padėtį ar rasti tikslų piniginių tokios žalos ekvivalentą. Neturtinės žalos dydį nustato teismas, o ją patyręs asmuo turi pateikti teismui kuo daugiau ir kuo svarbesnių žalos dydžiui nustatyti reikšmingų kriterijų. Teismas pagal teisinius kriterijus nustato priteistiną neturtinės žalos dydį. Pareiškėjo prašoma atlyginti neturtinės žalos suma vertinama kaip nevaržanti teismo diskrecijos nustatyti neturtinės žalos dydį konkrečioje byloje ir yra tik viena reikšmingų bylai aplinkybių, į kurią teismas turi atsižvelgti. Kriterijai, į kuriuos turi atsižvelgti teismas, nustatyti įstatyme (CK 6.250 straipsnio 2 dalis). CK 6.250 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas nebaigtinis tokių kriterijų sąrašas: žalos pasekmės, žalą padariusio asmens kaltė, jo turtinė padėtis, padarytos turtinės žalos dydis bei kitos turinčios reikšmę bylai aplinkybės, taip pat sąžiningumo, teisingumo ir protingumo kriterijai.

Pažymėtina, jog neturtinės žalos dydį pagrindžiančių kriterijų sąrašas nebaigtinis, o kiekvienu konkrečiu atveju pažeidžiama skirtinga įstatymo saugoma teisinė vertybė ir neturtinė žala patiriama individualiai, tai teismas turėtų spręsti dėl materialios kompensacijos už patirtą neturtinę žalą dydžio, aiškindamasis ir vertindamas individualias bylai svarbias neturtinės žalos padarymo aplinkybes ir kitus faktus, reikšmingus nustatant tokio pobūdžio žalos dydį, atsižvelgdamas į įstatyme bei teismų praktikoje įtvirtintus ir teismo šiuo konkrečiu atveju reikšmingais pripažintus kriterijus. Neturtinės žalos atlyginimo teisinius pagrindus, dydžio nustatymą lemia šios žalos prigimtis ir objektas. Sprendžiant dėl neturtinės žalos dydžio, atsižvelgtina ir į tokias reikšmingas bendro pobūdžio aplinkybes, kaip bendrą šalies ekonominę situaciją, pragyvenimo lygį bei bendruosius teisės principus.

Atsižvelgus į kalinimo neatitinkančiomis teisės aktų reikalavimų sąlygomis trukmę, į pareiškėjo patirtus nepatogumus, kurių intensyvumas viršijo neišvengiamai kalinimui būdingus nepatogumus ir kurie žemina žmogiškąjį orumą, sukelia dvasines kančias, į kitus pirmiau minėtus teismų praktikoje įtvirtintus neturtinės žalos dydžio nustatymo kriterijus, vadovaujantis sąžiningumo, teisingumo ir protingumo kriterijais, darytina išvada, kad pareiškėjas patyrė neturtinę žalą (dvasinius išgyvenimus, nepatogumus, pažeminimą), kuri negali būti kompensuojama vien tik pareiškėjo teisių pažeidimo pripažinimu.

Nagrinėjamu atveju pareiškėjas skunde bei patikslintame skunde nurodė, kad dėl laikymo sąlygų buvo pažeidžiamos jo, kaip žmogaus teisės, o pateiktame prašyme nurodė, kad patyrė emocinę depresiją, dvasinius išgyvenimus, pažeminimus. Pareiškėjo aiškinimas, kad buvo kalinamas sąlygomis, pažeidžiant įstatymus, neatitinka tikrovės. Atsakovas pateikė Šiaulių visuomenės sveikatos centro 2011 m. balandžio 18 d. patikrinimo aktą Nr. EP-124 (b. l. 58–60, patikrinimas atliktas 2011 m. balandžio 7 d.). Šio patikrinimo metu buvo tikrinama apgyvendinimo kamera Nr. 16, kurioje pareiškėjas buvo laikomas laikotarpiu nuo 2011-05-13 iki 2011-05-31. Patikrinimo metu nustatyta, kad balandžio mėnesį kameroje buvo atliktas remontas, kurio metu perdažytos lubos bei dalis sienų dangos. Ant sienų bei lubų pelėsio nebuvo. Nenustatyta oro temperatūros, santykinės oro drėgmės pažeidimų. Atsakovas taip pat pateikė Šiaulių visuomenės sveikatos centro 2011 m. gegužės 2 d. patikrinimo aktą Nr. EP-144 (b. l. 61-65, patikrinimas atliktas 2011 m. balandžio 27 d.), kurio metu apgyvendinimo kamera Nr. 16 buvo pakartotinai patikrinta. Šio patikrinimo metu nenustatyti dirbtinės apšvietos bei oro temperatūros pažeidimai, nustatytas natūralios apšvietos pažeidimas. Šiaulių tardymo izoliatoriaus pateikta pažyma „Apie gyvenamųjų

kamerų įrengimą“ (b. l. 56-57) patvirtina, kad kameroje yra įrengtas visas inventorių, numatytas teisės aktuose. Pareiškėjo nusiskundimai dėl kamerų įrengimo yra abstraktūs, neargumentuoti, nekonkretūs (dėl laiko ir vietos konkrečioje apgyvendinimo kameroje), kurių neįmanoma patikrinti. Be to, atsakovas pateikė pažymą (b. l. 55), kad pareiškėjas dėl netinkamų laikymo sąlygų į Šiaulių tardymo izoliatoriaus direktorių nesikreipė.

Iš administracinėje byloje esančios pareiškėjo asmens sveikatos istorijos kopijos (b. l. 16-49) matyti, kad pareiškėjo regėjimo pablogėjimo, ką akcentavo pareiškėjas dėl gyvenamosiose patalpose neužtikrinto natūralaus apšvietimo, nėra užfiksuota. Iš įrašų asmens sveikatos istorijoje matyti, kad pareiškėjas dažnai skųsdavosi rėmens graužimu, ne kartą buvo pakilusi temperatūra, o 2011 m. kovo 17 d. buvo susižalojęs, t. y. įsipjovė dešinę ranką. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad buvimo Šiaulių tardymo izoliatoriuje laikotarpiu pareiškėjui buvo atliekami įvairūs tyrimai, skiepijimai, periodiškai teikiami vaistai. Iš įrašų asmens sveikatos istorijoje matyti, kad į visus pareiškėjo nusiskundimus buvo reaguojama, pareiškėjui visada suteikiama medicininė pagalba, pagal galimybes išrašomi vaistai, suteikiamos kitos medicininės paslaugos. Tuo pačiu teismas pažymi, kad tam tikras kalinamųjų privatumo, jų judėjimo laisvės apribojimas ir su tuo susiję neigiami išgyvenimai, patyrimai paprastai yra neišvengiama kalinimo pasekmė, tačiau teigti, kad tai pakenkė pareiškėjo sveikatai, jam būnant Šiaulių tardymo izoliatoriuje, nėra pagrindo. ŽIV liga pareiškėjui nustatyta praėjus daugiau kaip metams po išvykimo iš Šiaulių tardymo izoliatoriaus (b. l. 24).

Atsakovas administraciniam teismui pateikė Šiaulių tardymo izoliatoriaus direktoriaus įsakymą Nr. 1/01-88 „Dėl suimtųjų ir nuteistųjų laisvalaikio užimtumo programos patvirtinimo“ (b. l. 93) bei šiuo įsakymu patvirtintą suimtųjų ir nuteistųjų laisvalaikio užimtumo programą (b. l. 94-97). Šie dokumentai reglamentuoja suimtųjų bei nuteistųjų užimtumo programos turinį, organizavimą bei vykdymą. Teismui taip pat pateiktas Šiaulių tardymo izoliatoriaus Socialinės reabilitacijos skyriaus 2011 m. II-ojo ketvirčio darbo planas Nr. 20/01-541 (b. l. 98-99) bei šio plano vykdymo ataskaita Nr. 20/01-1367 (b. l. 100-106). Iš minėtų dokumentų matyti, kad Šiaulių tardymo izoliatoriuje laisvalaikio užimtumo programa yra vykdoma, t. y. organizuojami ne tik sporto, bet ir kitokio pobūdžio renginiai (kryžiažodžių sprendimo, tvarkingiausio kambario konkursai, skaitomos paskaitos). Atkreiptinas dėmesys į tai, kad, remiantis Šiaulių tardymo izoliatoriaus Socialinės reabilitacijos skyriaus 2011 m. II-ojo ketvirčio darbo plano vykdymo ataskaita Nr. 20/01-1367, per 2011 m. II-ąjį ketvirtį buvo įvykdytos visos Socialinės reabilitacijos skyriaus darbo plane numatytos priemonės, išskyrus vieną, be to, papildomai buvo įvykdyta 11 minėtame darbo plane nenurodytų priemonių. Todėl pareiškėjo nusiskundimai dėl socialinės reabilitacijos bei sportinės veiklos nebuvimo vertintini kritiškai.

Pažymėtina, jog byloje nėra duomenų, kad Šiaulių tardymo izoliatorius būtų sąmoningai siekęs pažeisti pareiškėjo T. G. orumą ar nežmoniška su juo elgtis. Iš bylos medžiagos matyti, jog atsakovas Šiaulių tardymo izoliatorius ėmėsi visų įmanomų veiksmų, kad pareiškėjui būtų užtikrintos kuo palankesnės kalėjimo sąlygos.

Remdamasis išdėstytais argumentais, atsižvelgdamas į pirmiau aptartų faktinių ir teisinių aplinkybių visumą, į pareiškėjo patirtus nepatogumus dėl jo kalinimo sąlygų, pažeidžiančių teisės aktais nustatytą kameros plotą vienam asmeniui, į tai, kad kitų pareiškėjo teisių pažeidimų byloje nenustatyta, į atsakovo Šiaulių tardymo izoliatoriaus veiksmus, siekiant pareiškėjui užtikrinti kuo palankesnes kalėjimo sąlygas, į bendrą šalies ekonominę situaciją, pragyvenimo lygį, vadovaudamasis protingumo, sąžiningumo ir teisingumo principais, teismas konstatuoja, kad pareiškėjo patirtai neturtinei žalai, kuri kilo dėl netinkamų jo laikymo sąlygų Šiaulių tardymo izoliatoriuje, atlyginti adekvačia suma laikytina 200 Lt (CK 6.250 straipsnis). Pareiškėjo nurodytos aplinkybės ir pateikti įrodymai nesudaro faktinio ir teisinio pagrindo konstatuoti, kad jis patyrė tokią neturtinę žalą, kuri turi būti įvertinta 5 000 Lt. Todėl pareiškėjo skundas ir patikslintas skundas tenkinami iš dalies, priteisiant pareiškėjui iš Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus, 200 Lt neturtinei žalai atlyginti.

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 85–87 str., 88str.1 d. 5 p., teismas

n u s p r e n d ž i a :

Pareiškėjo T. G. skundą ir patikslintą skundą tenkinti iš dalies. Priteisti pareiškėjui T. G. iš atsakovo Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus, 200 Lt (du šimtus litų) neturtinei žalai atlyginti.

Sprendimas per 14 dienų nuo jo paskelbimo dienos gali būti skundžiamas apeliacine tvarka Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui tiesiogiai arba per šį teismą.

Teisėja Laisvutė Kartanaitė